

Stephen Shoemaker. The Quest of the Historical Muhammad and Other Studies on Formative Islam. Eugene, Oregon: Cascade Books, 2024, 158 s.

Stephen Shoemaker. The Quest of the Historical Muhammad and Other Studies on Formative Islam. Eugene, Oregon: Cascade Books, 2024, 158 p.

Bayram Kara

Miraj Islamic School, New York, U.S.A.
byrmkr74@gmail.com

Öz: Kur'an araştırmalarında Amerika Birleşik Devletleri'nde son yıllarda büyük bir sıçrayış gerçekleşmiştir. Farklı kimliklere sahip olan insanların yapmış olduğu bu çalışmalar zengin bir literatürün ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu literatürün içerisinde oryantalistlerin yapmış olduğu incelemeler büyük bir hacme sahiptir. Kur'an'ı Geç Antikçağ'ın epistemik dokusu içerisinde ele alan araştırmalar, erken dönem oryantalist çalışmalardan bazı yönlerden ayrılmıştır. Amerikalı bir oryantalist olan Stephen Shoemaker 2024 yılında yazmış olduğu *"The Quest of the Historical Muhammad and Other Studies on Formative Islam"* adlı eseriyle Kur'an'ı Geç Antikçağ'a konumlandırmıştır. Yazar elimizde olan Kur'an'ın hem biçim hem de içerik olarak sekizinci yüzyılın başlarında ortaya çıktığını söylemiştir. Ona göre Emevi halifesi Abdülmelik tarafından dolaşıma sokulan bu Kur'an'ın Hicâz'da ortaya çıkması mümkün değildir. Kur'an'ın ortaya çıktığı dönemde Hicâz'ın dış dünya ile herhangi bir bağlantısı yoktur. Shoemaker Kur'an'ın anlaşılması için Geç Antik dönemde Roma İmparatorluğu'nun kontrol ettiği Suriye ve Filistin gibi bölgelere dikkatleri çekmeye çalışmıştır. Wansbrough'un öncülük ettiği revizyonist ekolün Kur'an metnini Hicâz'ın kuzeyine yerleştirme girişimleri yazarda da kendini göstermiştir. İslami rivayetlere karşı aşırı septik bir tavır geliştiren Shoemaker bu kaynakları oldukça minimalist bir şekilde kullanmıştır. Batı'da 19. Yüzyılda ortaya çıkan "tarihsel İsa" araştırmalarından istifade edilmesi gerektiğini bildiren yazar, "tarihsel Muhammed" çalışmaları yapılması gerektiğini savunmuştur. Bu çalışma ile eserin tanıtımı ve zayıf yönleri ortaya konacaktır.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Stephen Shoemaker, Oryantalizm.

Geliş Tarihi/Received: 01.02.2025
Kabul Tarihi/Accepted: 18.05.2025
Yayınlanma Tarihi/ Available Online:
15.06.2025

Abstract: Recently, Qur'anic studies has been an upsurge in the United States. These researchers have different identities which led to the emergence of a rich literature. Studies conducted by orientalist constitute a large volume within this literature. Studies that examine the Qur'an within the epistemic texture of Late Antiquity differ relatively from early orientalist studies. Stephen Shoemaker, an American orientalist, located the Qur'an in Late Antiquity in his work *"The Quest of the Historical Muhammad and Other Studies on Formative Islam"*, written in 2024. Shoemaker stated that the Qur'an, as it is today, emerged in the early eighth century, both in form and content. According to him, it is impossible for this Qur'an, which was propagated by the Umayyad Caliph Abd al- Malik, to have emerged in the Hijaz. The Hijaz had no connection with the outside world at the time the Qur'an emerged. Shoemaker tried to draw attention to regions such as Syria and Palestine, which were controlled by the Roman Empire in the Late Antique Period, in order to understand the Qur'an. The attempts of the revisionist school led by John Wansbrough to place the Qur'anic text north of the Hijaz, manifested themselves in the author. Shoemaker, who developed an extremely skeptical attitude towards Islamic narratives, used these sources in a very minimalist way. Stating that the "historical Jesus" studies emerged in the West in the 19th century should be utilized, the author argued that "historical Muhammad" studies should be conducted. This study will introduce the work and reveal its weaknesses.

Keywords: Tafsir, Stephen Shoemaker, Orientalism.

Birleşik Devletler’de Kur’an araştırmaları bir asırdan fazla bir tarihe sahip olmasına rağmen son yıllarda büyük bir sıçrayış yaşamıştır. Kur’an’a ve İslam’a olan ilgi 11 Eylül saldırılarının ardından güçlenerek artmıştır. Kazanılan bu ivme oryantalist çalışmalara da yansımıştır. Farklı sayıda eser kaleme alınmıştır. Erken dönem oryantalist araştırmalardan ayrılan bu çalışmalarda Kur’an’ın Geç Antik döneme konumlandırılmasına yönelik vurgu ön plana çıkmıştır. Yapılan çalışmalarda Kur’an Geç Antikçağ’ın epistemik dokusu özelinde ele alınmıştır. Türk akademisinde fazla bilinmeyen bu dönemselleştirme Batılı araştırmacılar tarafından farklı alanlarda çalışma yapılan bir disiplindir. Peter Brown’un yaratmış olduğu bu dönemle alakalı son yıllarda zengin bir literatür ortaya çıkmıştır. Kur’an’ı bu dönem özelinde ele alan Amerika’lı oryantalistlerden birisi Stephen Shoemaker’dır.

Oregon Üniversitesi’nde din bilimleri profesörü ve Hristiyanlık çalışmaları alanında Ira F. Gaston üyesi olan Stephen Shoemaker, 2022 yılında yazmış olduğu *Creating the Qur’an* adlı eserde Kur’an tarihi hakkında spekülasyon iddialarda bulunmuştur.¹ Yazar bu kitabında Kuran’ın tarihsel-eleştirel bir analizini yapmaya çalışmıştır. Shoemaker bu eserin ardından 2024 yılında yayınlamış olduğu *The Quest of the Historical Muhammad and Other Studies on Formative Islam* adlı eseriyle erken dönem İslam araştırmaları alanında bazı sorulara cevaplar aramıştır. Eser yazarın değişik zamanlarda kaleme aldığı beş farklı bölümden meydana gelmiştir.² Shoemaker ilk üç bölümde farklı konuları ele almıştır. Kitabın dördüncü ve beşinci bölümlerinde aynı konular işlenmiştir. Yazarın konuları ele alırken İslami kaynaklara başvurmaması kitabın en büyük eksiği olarak göze çarpmaktadır. Hristiyan bir kimliğe sahip olan Shoemaker kendi dini kaynaklarına ve literatürüne sıklıkla başvurarak taraflı bir bakış açısıyla eserini ortaya koymuştur.

Shoemaker eserinin birinci bölümünde 18. yüzyılda Batı’da ortaya çıkan “tarihsel İsa” çalışmalarında olduğu gibi İslam peygamberinin hayatı için de “tarihsel Muhammed” çalışmaları yapılması gerektiğini savunmuştur. Kitabın yarısını oluşturan ilk bölüm erken dönemde yapılan oryantalist çalışmaları analiz etmiştir. Yazar “tarihsel Muhammed” hakkında fazla bilgiye sahip olmadığımızı iddia etmiştir. Ona göre Hz. Muhammed’in hayatı büyük bir şifredir. Geçmiş dönemde ortaya konan çalışmalara güvenemeyeceğimizi bildirerek İslam’ın tarihin ışığında doğduğuna dair iddiaları reddetmiştir. Shoemaker Hz. Muhammed’in hayatının kronolojik olarak bilinemeyeceğini savunmuştur. Yazar bu iddiasıyla Kur’an’ın anlaşılması için erken dönem oryantalistlerinin yapmış olduğu kronoloji çalışmalarını eleştirmiştir. Ona göre Hz. Muhammed’in ölüm tarihi ve yeri net değildir. 632-635 yılları arasında Filistin, Medine veya başka bir yerde vefat etmiştir (s. 57-58). Hz. Muhammed’in hayatı hakkında çok az bilgiye sahip olduğumuzu iddia eden yazar, Mekke ve Medine’nin sosyo-ekonomik durumu hakkında da bazı iddialarda bulunmuştur. Altıncı yüzyılda Mekke’nin gelişmiş ekonomik bir şehir veya hac merkezi olmadığını savunmuştur. Ona göre Mekke ana ticaret yollarından uzak, beş yüz kişinin yaşadığı oldukça fakir bir köydür (s.16-21). Shoemaker bu iddialarıyla İslam’ın Hicaz’da oluşmadığı tezine argümanlar oluşturmaya çalışmıştır. Nitekim ona göre Kur’an Hz. Muhammed’in vefatının ardından 8. yüzyılın ortalarında inananlar tarafından oluşturulmuş bir metindir. Bu oluşum sürecinde Filistin ve Suriye gibi bölgelerdeki kültürel ortam metne yansımıştır. Hicaz gibi dünya ile herhangi bir bağlantısı olmayan bölgede farklı kültürel öğelerin bulunduğu Kur’an’ın doğması mümkün değildir. Bu yüzden Kur’an’ı Geç Antikçağ’da oluşmuş diğer metinlerle beraber okumak gerekmektedir. Kur’an metnini Hicaz’ın dışına taşıyarak okumak yazarın ana tezidir. Kur’an’ı Geç Antikçağ’ın epistemik dokusunda okuyan bir diğer oryantalist olan Neuwirth’in iddia ettiği gibi bu dönemde oluşan metinleri Hicaz’a taşıyarak analiz etmek Shoemaker’a göre doğru bir metot değildir.

Yazar ikinci bölümde Kur’an’ın Geç Antikçağ’da oluşan yeni bir Arapça apokrif metin olduğu tezini ispat etmeye çalışmıştır. Shoemaker’a göre Kur’an’ın büyük bir kısmı İncil materyalleri ve hikayeleri içerdiğinden dolayı apokrif metinlerin bir ifadesi olarak görülebilir. Yazar bu iddiasının Kur’an ile Hristiyanlık ve Yahudilik’in İncil gelenekleri arasındaki ilişkiyi incelemek için yeni bir yöntem

1 Stephen Shoemaker, *Creating the Qur’an* (Oakland, California: University of California Press, 2022).

2 Stephen Shoemaker, *The Quest of the Historical Muhammad and Other Studies on Formative Islam* (Eugene, Oregon: Cascade Books, 2024).

sağlayacağını iddia etmiştir (s. 79). Erken dönem oryantalist eserlerde işlenen köken meselesi, çağdaş dönemde Geç Antik dönem özelinde Hristiyanlık, Yahudilik ve İslam arasındaki somutlaşmış sınırların tekrardan ele alınarak incelenmesinde kendine yer bulmuştur. Bu sınırların kaldırılması “İbrahimi dinler” kavramını akla getirmektedir. 11 Eylül sonrası Amerika’da daha fazla kullanılan bu terim farklı dinlere mensup insanların ortak noktalarına dikkat çekmek için kullanılmıştır. Geç Antikçağ özelinde yapılan çalışmalarda görülen İncil ve alt metinlerinin birincil kaynak olarak kullanılması Shoemaker’da da kendisini göstermiştir. Erken dönem oryantalist çalışmalarda Eski Ahit lehine olan sarkaç çağdaş dönemde Yeni Ahit’e kaymış gözükmetedir. Geç Antikçağ ışığında yapılan çalışmalarda Hristiyan dünyanın oluşturmuş olduğu metinlerin ön plana çıkarılması bu durumda oldukça etkili olmuştur. Erken dönemde Yahudi kökenli oryantalistlerin alanda var olan hakimiyetleri yerini Hristiyan kökenli kişilere bırakmıştır.

Shoemaker eserin üçüncü bölümünde şu soruyu sormuştur: “Kur’an’ın kutsal evi Mekke mi yoksa Kudüs mü?”. Yazar bu soruya harici metinlerden cevaplar aramıştır. İslam’ın yükselişine tanıklık eden Yahudi ve Hristiyanlara göre Hz. Muhammed’in ilk takipçileri Kudüs’teki yıkılmış Yahudi tapınağının bulunduğu yere ibadeti ve onuru geri getirme konusunda takıntılı bir tavır sergilemişlerdir. (s.81). Yazara göre Mekke İslami ibadetin odak noktası olmadan önce Kudüs ibadetin merkeziydi. Hz. Muhammed’in veya ilk takipçilerinin bu bölgeye hac ziyaretinde bulunduğuna dair hiçbir kanıt olmamasına rağmen Shoemaker bu tezinde ısrar etmiştir. Mekke’nin İslam’dan önce kutsal bir şehir olmadığını savunan yazar, Kudüs’ün ilk dönemlerde Müslümanlar için oldukça önemli olduğunu ispat etmeye çalışmıştır. Yazar sadece İslami rivayetleri değil İslam’ın sahip olmuş olduğu bütün kutsalları devre dışı bırakarak kendi iddialarını ispat etmeye gayret etmiştir. Shoemaker’ın bu tavrı eserinin tamamına yansımış ve meseleleri ilmi zeminden polemiksel tarafa çekmiştir.

Kitabın son iki bölümü Kur’an’ın apokaliptik ve eskatolojik boyutlarına odaklanmıştır. Yazar dördüncü bölümde Tanrı’nın eskatolojik saltanatının Kur’an’da oynadığı role dikkat çekmiştir. Emrullah kelimesinin Tanrı’nın saltanatı veya egemenliği olarak çevrilmesi gerektiğine inanan Shoemaker bu kelime hakkında analizler yapmıştır (s.100). Yazar son bölümde İncil ve Geç Antik matrisindeki Kur’an eskatolojisini ele almıştır. Shoemaker bölüm boyunca Kur’an’ın eskatolojik bir metin olduğunu ispat etmeye çalışmıştır. Kur’an’ın indirildiği dönemde Hristiyanların ve Yahudilerin dünyanın sonu ile ilgili bir beklenti içerisinde olmaları Hz. Muhammed’in mesajını etkilemiştir. Geç Antik dönemdeki eskatolojik ve apokaliptik ortam Kur’an’a da yansımıştır. Yazar Kur’an’ın içine doğmuş olduğu bu ortamı ele alarak nüzul dönemi hakkında bazı önemli bilgiler veriyor. Filistin, Bizans, Sasaniler ve Etiyopya özelinde gerçekleşen gerilimi ele alan yazar, kaotik şartların İslam’ın oluşumuna nasıl katkıda bulunduğunu ortaya koymaya çalışmıştır. Kanaatimizce yazarın bu bölümde taraflı ve ideolojik olarak da olsa verdiği tarihi bilgiler, eserin erken dönem İslam araştırmalarına vermiş olduğu en büyük katkı olarak göze çarpıyor.

Shoemaker eseri boyunca ortaya koymuş olduğu iddialarla oryantalist paradigmadan kurtulamamıştır. Yazar 1970’li yıllarda ortaya çıkan revizyonist ekolden fazlasıyla etkilenmiş ve İslami rivayetlere karşı aşırı septik bir tavır geliştirmiştir. Ortaya koymuş olduğu iddialar Müslüman ve Batılı araştırmacılar tarafından çürütülmüştür. Yazarın böyle bir eseri neden yazdığına cevap vermek oldukça zor. Ancak oryantalist paradigmanın Amerika özelindeki hal-i pürmelalini göstermesi açısından örnek bir eserdir. Shoemaker özelinde Birleşik Devletlerde yapılan oryantalist araştırmaların Avrupa’da yapılan çalışmalardan ayrıştığını söylemek oldukça zor gözükmetedir. Thomas Jefferson, George Washington ve John Adams gibi Amerika’nın kurucu babalarının eşitlik ve dini çoğulculuk ilkeleri üzerine inşa ettikleri ABD’de ötekileştirmeden yapılacak Kur’an araştırmalarına olan ihtiyaç her zamankinden daha fazladır. Zira son seçimlerde görüldüğü üzere, Müslümanlar bu ülkenin artık reel bir gerçeğidir.

Kaynakça

Shoemaker, Stephen. *Creating the Qur'an*. Oakland, California: University of California Press, 2022.
Shoemaker, Stephen. *The Quest of the Historical Muhammad and Other Studies on Formative Islam*. Eugene, Oregon: Cascade Books, 2024.

Makale Bilgi Formu

Çıkar Çatışması Bildirimi: Yazar tarafından potansiyel çıkar çatışması bildirilmemiştir.

İntihal Beyanı: Bu makale *iThenticate* tarafından taranmıştır.